

SOSYAL BİLGİLER VE FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ EĞİTİM ORTAMLARINDAKİ ETİK ALGILARI VE DAVRANIŞLARI

ETHICAL PERCEPTIONS AND BEHAVIORS OF SOCIAL STUDIES AND SCIENCE TEACHER CANDIDATES IN EDUCATIONAL ENVIRONMENTS

Serpil RECEPOĞLU¹, Mahmut Sami KILIÇ²

ÖZ: Bu çalışmada, öğretmen adaylarının etik kavramıyla ve etik davranışlarla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çalışmada, etik kavramının öğretmen adayları için ne anlama geldiği, üniversitede eğitim ortamında, öğretmen adaylarının öğretim elemanlarına karşı yaptığı etik dışı davranışların neler olduğu, öğretmen adaylarının arkadaşlarına karşı yaptığı etik dışı davranışların neler olduğu ve öğretmen adaylarının etik davranışların geliştirilmesine yönelik önerilerin ne olduğu araştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri bölümlerinde okuyan 32 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma nitel araştırma yaklaşımı ile yapılmış betimsel bir çalışmadır. Soru formları katılımcılara elektronik posta yoluyla iletilmiş ve aynı şekilde elektronik posta yoluyla toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adayları etik kavramını en çok ahlak kavramlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun etğin tanımını olumlu ahlaki davranışlar olarak değerlendirdiği söylenebilir. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adayları, öğretim elemanlarına yapılan etik dışı davranışları, öğrencilerin birbirine yaptığı etik dışı davranışları belirtmişlerdir. Araştırmanın diğer bulgularında ise, öğretim elemanlarına yapılan etik dışı davranışlar sonucunda ortaya çıkacak durumları öğretmen adayları, çoğunlukla öğrencinin zarar görebileceği ve öğretim ortamının bozulacağı yönünde açıklamışlardır. Araştırma sonucuna göre bazı öneriler geliştirilmiştir.

ABSTRACT: The aim of this study is to determine the opinions of the teacher candidates about the concept of ethics and ethical behavior. In the context of this study, what the concept of ethics means for teacher candidates, what unethical behaviors of teacher candidates towards teaching staff are, what are the unethical behaviors of teacher candidates towards their peers, and what are the suggestions of teacher candidates for improving ethical behaviors has been investigated. The participants of the research consists of 32 teacher candidates studying in the Social Studies and Science departments of Kastamonu University Faculty of Education. The research is a case study conducted with a qualitative research approach. Questionnaires were sent to the participants via e-mail. In this study, prospective teachers mostly associated the concept of ethics with doing right behavior, questioning right and wrong and morality. According to the research findings, teacher candidates, unethical behaviors towards academic staff; They stated the most as disrespect, distorting the teaching of the lesson, ignoring the lesson, insulting. In another finding of the study, it was determined that the most unethical behaviors students do to each other are insulting, lying and being selfish. Some suggestions have been developed based on the research results.

Anahtar sözcükler: Etik, Fen Eğitimi, Öğretmen Adayları, Sosyal Bilgiler Eğitimi

Keywords: Ethics, Science Education, Social Studies Education, Teacher Candidates

Bu makaleye atıf yapmak için:

Recepoğlu, S. ve Kılıç, M. S. (2022). Sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmen adaylarının eğitim ortamlarındaki etik algıları ve 836-850 *Eğitim Dergisi*, 12(2), 836-850

Cite this article as:

Recepoğlu, S. & Kılıç, M. S. (2022). Ethical perceptions and behaviors of social studies and science teacher candidates in educational environments, *Trakya Journal of Education*, 12(2), 836-850

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu/Türkiye, e-mail: srecepoglu@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4189-4456

² Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu/Türkiye, e-mail: mkilic@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3068-3960

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Today, in the teaching profession, as in other professions, it is of great importance to behave in accordance with professional ethics. Professional ethics should be given importance in the training of teacher candidates, it is important to gain this responsibility and transform it into behavior. The aim of this study is to determine the opinions of the teacher candidates about the concept of ethics and ethical behavior. In the context of this study, what the concept of ethics means for teacher candidates, what unethical behaviors of teacher candidates towards teaching staff are, what are the unethical behaviors of teacher candidates towards their peers, and what are the suggestions of teacher candidates for improving ethical behaviors has been investigated.

Method

The participants of the research consists of 32 teacher candidates studying in the Social Studies and Science departments of Kastamonu University Faculty of Education. The research is a case study conducted with a qualitative research approach. The data collection tool of the research was used in the open-ended question form "Ethical behavior in the educational environment" prepared by the researchers. The questionnaire consists of 4 questions in line with the purpose of the study. In order to ensure the content validity, it was requested to be checked by two faculty members and some expressions were corrected in line with their opinions. In order to check the understandability of the form, a pre-application was made to two pre-service teachers and it was determined that the form was understood correctly. The questionnaires were sent to the participants by e-mail and were collected by e-mail in the same way. In order to protect confidentiality, the data obtained from pre-service teachers were first coded as O1, O2, O3.... Afterwards, the coded data were analyzed by descriptive analysis. The data obtained in the descriptive analysis are interpreted according to the previously determined categories. Analyzes can be classified according to research questions. In this type of analysis, quoting data sources is beneficial for the reliability of the research.

Findings

In this study, prospective teachers mostly associated the concept of ethics with doing right behavior, questioning right and wrong and morality. According to the research findings, teacher candidates, unethical behaviors towards academic staff; They stated the most as disrespect, distorting the teaching of the lesson, ignoring the lesson, insulting. In another finding of the study, it was determined that the most unethical behaviors students do to each other are insulting, lying and being selfish. However, it was stated by the teacher candidates that the unethical behaviors students applied to each other had many undesirable consequences that affect both the individual, social and educational environment. According to the research findings, prospective teachers stated that the results of unethical behaviors of faculty members and students towards each other could negatively affect the quality of education, motivation, communication, discipline, trust, commitment and attitude in educational environments. It is seen that teacher candidates offer various solutions for students and academicians to reduce unethical behaviors.

Discussion and Conclusion

Education directly affects individuals and society. In this respect, the importance of ethical principles and behaviors related to the teaching profession emerges here. When planning the education process, it is important that the achievements of individuals have material and spiritual qualities. It is necessary to try to include morality and ethics in all levels of education. Because it will be possible to train qualified people by structuring the education process in this way. The teacher is not only responsible for providing information, but also raising individuals who have acquired moral values and behaviors. In short, in order to create a qualified education, a qualified and healthy generation and accordingly a healthy society; School administrators, teachers, students' parents and students are obliged to fulfill their ethical responsibilities in the best way. Some suggestions have been developed based on the research results.

1. It was seen that the teacher candidates reached at the end of the study had suggestions on ethical rules. In order to create an ethical environment in the educational environment, the suggestions of the students should also be taken into consideration.
2. Practices regarding teaching professional ethics in educational institutions should be given importance, encouraged and rewarded; Unethical behavior should be avoided and if necessary, sanctions should be applied.
3. The importance given to ethical principles in educational institutions should be clearly felt.
4. It is important for trainers and managers to comply with ethical rules in order to establish an ethical environment in educational institutions. In particular, students should be made to feel fair and impartial.
5. Teacher candidates should be given continuous training on ethics.

GİRİŞ

Eğitim süreci planlanırken, bireylerin sahip olması gereken kazanımların maddi ve manevi özellik taşıması önemli olup ahlak ve etiğe, eğitim sürecinin her basamağında yer verilmeye çalışılması gereklidir. Çünkü nitelik sahibi bireylerin yetiştirilmesi, eğitim sürecinin bu biçimde yapılandırılmasıyla mümkün olacaktır. Bu süreci etkili bir şekilde amacına ulaştırmada eğitimcilerin tutum ve davranışları büyük önem taşımaktadır. Etik, eğitimde çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü eğitim alanı, ahlaki sorularla kuşatılmıştır. Ayrıca eğitimciler bir sonraki neslin ahlaki iyiliğinden ve eğitiminden sorumludurlar (Haynes, 2002). Öğrencilerin eğitim sürecinde etkili bir rol oynaması gereken eğitimcilerin etik yükümlülüklerinin farkında olma onları gerçekleştirme çabaları eğitimin niteliğini de doğrudan etkileyecektir (Aydın, 2012). Etik, Yunancada karakter anlamındaki "ethos" kelimesinden gelmektedir. Pieper (1999), etiği yön gösteren bir pusulaya benzetmiştir. Pusulanın tam manada gidilecek yeri tarif etmediği fakat gidilecek olan yerin yönünü belirttiği gibi etik bireylere direk olarak bir eylemi veya davranışı değil, doğruluğu kabul gören bir davranışı gösterip takip edilmesini belirtir. Kişiyi davranışı yapmaya zorlayamaz fakat kişi özgür iradesiyle o davranışı yapar (Şahin, 2011). Farklı bir tanıma göre ise etik, iyi ve doğruyu, kötü ile yanlış araştıran, insan hayatının gerçek amacını sorgulayan, ahlaklı ve erdemli bir hayatın ne tür öğeleri kapsadığını inceleyen felsefe dalıdır (Cevizci, 2002). Mahony (2009)'e göre "etik, daha çok doğru ve yanlış ve iyi ve kötü gibi ilkelerle ilgilidir." Alan yazındaki tanımlarından hareketle etik, yapılması gerekenin ne olduğunu, hangi davranışın iyi olduğunu, neyin hayatı anlamlandırdığını gösteren, tutum ve davranışlarının iyi-kötü, doğru-yanlış bakımından değerlendirilmesi için rehber alınan değerler, ilkeler ve kurallar bütünü olarak tanımlanabilir. Eğitim öğretim işinin aynı zamanda bir etik boyutu olduğu, doğru etik değerlendirmelerin yapılabilmesinin kuramsal bir temel ve analitik bir yaklaşım gerektirdiği gerçeğinden yola çıkılarak, tüm eğitimcilerin hizmet öncesinde iyi bir etik eğitiminden geçmesi gerekmektedir. Aday öğretmenler kararlarının ve eylemlerinin temeline esas aldıkları ilkelere bağlı olarak öğrencilere ve başkalarına nasıl davranmaları gerektiği konusunda ve karşılaşabilecekleri etik ikilemleri nasıl çözümlenebilecekleri konusunda hem kuramsal bir altyapı hem de bir farkındalık geliştirebilmelidirler (Aydın, 2012). Son zamanlarda meslek etiği konusu üzerinde de önemle durulmaktadır. Her meslek için o meslek grubunun uyması gereken bazı doğru ve yerinde davranışlar ve bu davranışları kapsayan evrensel kurallar mevcuttur. Bu kurallar aslında meslek grubundakilerden göstermesi arzulanan davranışları başka bir deyişle meslek etiğini belirlemektedir. Günümüzde öğretmenlik mesleğinde de meslek etiğine uyan davranışlar sergilenmesi büyük ölçüde gereklidir. Tüm meslek grubu için olduğu gibi öğretmenlik mesleği için düzenlenen etik kod ve ilkeler ile ilgili farkındalık, bu ilkeleri sağduyulu bir biçimde meslek hayatına uygulama öğretmenlik mesleğinin niteliğini de yükseltecek ve öğretmenleri mesleklerinde çok daha profesyonel olmalarını sağlayacaktır. Öğretmenlik ve etik birbirine çok yakın kavramlardır. Etiğin ve eğitimin doğası gereği bu iki kavram birbirinden ayrı düşünülmemelidir. İdeal bir öğretmen, sadece kusursuz öğretme yetenekleri ile değil, aynı zamanda yaşama şekliyle de örnek alınacak ahlaki bir modele dönüşür. Diğer bir deyişle, bu anlamda öğretmen, öğrettiklerini örnek olarak yaşayan ideal biridir (Pieper, 1999, 118).

Öğretmenlik meslek etiği ilkeleri; öğrenciler, veliler, meslektaşlar ve farklı paydaşlarla ilişkilerinde ve onlara karşı görevlerini yaparken öğretmenlerin takip edeceği temel ilkelerin sınırlarını belirlemektedir. Öğretmen meslek etiği ilkelerinin ana hedefi, öğretmenlik mesleğini korumak, meslek çalışanlarını yasa ve yönetmeliklere göre davranmalarını sağlamak ve öğretmenlerin yüz yüze geldikleri etik sorunlarla başa çıkmalarına yardım etmektir. (Campbell, 2000). Öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde meslek etiğine özen gösterilmeli, bu bilincin kazandırılıp davranışa dönüştürülmesi sağlanmalıdır (Karataş, 2013). Öğretmen adayları, hizmet öncesi aldıkları eğitim aracılığıyla etik ile ilgili sorunların farkına varabilme ve etik ikilemleri çözebilme becerilerini öğrenmelidir. Öğretmen yetiştiren kurumlar, öğretmenlerin eğitimle ilgili olan etik sorunlarda uygun kararlar alabilmelerini öğretmeye yönelik olmalıdır (Yost, 1997). Bununla birlikte, öğretmen yetiştiren akademisyenlerimizin etik ilkelere uyan davranışlar sergilemesi beklenmektedir. Eğitim ortamının etkin kişisi olarak sergiledikleri tüm davranış öğretmen adayları tarafından örnek olacaktır (Gençoğlu, 2015).

Eğitimde etik ile ilgili alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde, öğretmen adayları ile ilgili (Altınkurt ve Yılmaz, 2011; Aybek ve Karataş, 2016; Maxwell & Schwimmer, 2016; Maxwell, 2017; Walters, Heilbronn, & Daly, 2017; Karataş, Caner, Kahyaoglu ve Kahya, 2019; Doğaner ve Özbek, 2019), öğretim elemanlarıyla ilgili (Coşkun, 2016), öğretmenlerle ilgili (Strike, 1990; Gözütok, 1999; Pelit ve Güçer, 2006; Öztürk, 2010; Warnick, & Silverman, 2011; Uzun ve Elma, 2012; Keser, Kocabaş ve Yirci, 2013; Bendik-Keymer, 2013; Seghedin, 2014), ilköğretim öğrencileri ile ilgili (Yaman, Mermer ve Mutlugil, 2009; Gündüz ve Coşkun, 2011), ölçek geliştirme ile ilgili (Gündüz ve Coşkun, 2012) çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmanın hem öğretmen adaylarının etik kavramı ve etik davranışlar ile ilgili fikirlerini derinlemesine araştırmak hem de alan yazına katkı sağlama adına bugün çok daha fazla önem kazanan etik konusuna yönelik farkındalık oluşturulmasına katkısı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, öğretmen adaylarının öğretmenliğe

başlamadan önce etik kavramı ve etik davranışlar ile ilgili görüşlerinin belirlenmesinin bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu aşamada öğretmen adaylarının etik ilkeler ve etik dışı davranışlar hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu bağlamdan hareketle bu araştırmada, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri öğretmen adaylarının etik kavramıyla ve etik davranışlarla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç ışığında aşağıda belirtilen araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adayları etiği nasıl tanımlamaktadır?
2. Öğretmen adaylarının gözlemledikleri öğretim elemanlarına karşı yapılan etik dışı davranışlar nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının gözlemledikleri öğrencilerin birbirlerine karşı yaptığı etik dışı davranışlar nelerdir?
4. Öğretmen adaylarının etik dışı davranışların azaltılmasına ilişkin önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırmada nitel araştırma yöntemi ile kullanılmış, betimsel bir çalışmasıdır. Nitel araştırma detaylı ve derinlemesine veri toplamak, katılımcıların kişisel algılarını, tecrübelerini ve bakış açılarını direkt öğrenmek, var olan durumları anlamak ve ifade etmek için kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk, 2010). Betimsel araştırma deseninin amacı bireylerin bir olay ya da olguyla ilgili düşüncelerinin tanımlanarak betimlenmesidir (Willis, Sullivan-Bolyai, Knafl & Cohen, 2016). Bu çalışmanın odak noktası, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri öğretmen adaylarının etik kavramıyla ve etik davranışlarla ilgili görüşleri tespit edilmesidir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının etik kavramını nasıl tanımladıkları, eğitim ortamında gözlemledikleri etik ve etik olmayan davranışların neler olduğu ile etik olmayan davranışların nasıl azaltılabileceğine yönelik düşüncelerini tespit etmek amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinde Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri bölümlerinde okuyan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Öğretmen adayları eğitim ortamlarındaki etik durumların hâlihazırda ve gelecekte öğretmen olduklarında direk muhatapları oldukları için tercih edilmiştir. Sayısal ve sözel bölümlerden eşit katılım sağlanması adına ve araştırmacıların katılımcılara daha kolay ulaşabilir oldukları Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümlerinde okuyan 16'şar kişiden 32 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların daha önce Eğitimde Etik ve Ahlak dersini almış olmaları için 3. ve 4. Sınıf öğrencileri olmaları tercih edilmiştir. Çalışma grubu, pandemi dönemi nedeniyle kolay ulaşılabilir durum örneklemesine uygun olarak seçilmiştir. Bu örneklem yöntemi çalışmaya pratiklik sağlar. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesinde araştırmacı, kendisine yakın ve erişilmesi kolay olan grubu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışma grubu özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Çalışma grubu özellikleri

Cinsiyet	N	%
Kadın	19	59,4
Erkek	13	40,6
Sınıf Düzeyi	N	%
Üçüncü Sınıf	15	46,9
Dördüncü Sınıf	17	53,1
Branş	N	%
Fen Bilgisi Öğretmenliği	16	50
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	16	50
Toplam	32	100

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama aracı araştırmacılar tarafından hazırlanan “Eğitim ortamında etik davranışlar” açık uçlu soru formu kullanılmıştır. Soru formu çalışma amacı doğrultusunda dört sorudan oluşmuştur. Soru formunun anlaşılabilir olduğunu denetlemek için bir Türkçe öğretmeni tarafından incelenmiştir. Kapsam geçerliğinin sağlanması için de iki öğretim üyesi tarafından kontrol edilmesi istenmiş ve görüşleri doğrultusunda bazı ifadeler düzeltilmiştir. Kapsam geçerliğinin amacı, ölçme aracında bulunan maddelerin uzmanlara incelenilerek ölçülmek isteneni temsil edip etmediğini belirlemektir (Karasar, 2012). Formun anlaşılabilirliğini denetlemek için de iki öğretmen adayına ön uygulama yapılmış ve formun doğru anlaşıldığı tespit edilmiştir. Katılımcılara sorulan sorular şu şekildedir;

1-Etiği nasıl tanımlarsınız? Eğitim-öğretim ortamınızdaki etik davranışlara örnekler verebilir misiniz?

2-Öğretim elemanlarına karşı, sizin yaptığımız veya başkasının yaptığını gözlemlediğiniz etik dışı öğrenci davranışları nelerdir? Bu davranışlar ne gibi sonuçlar doğurmaktadır?

3-Arkadaşlarınıza karşı gösterdiğiniz veya öğrencilerin birbirine yaptığını gözlemlediğiniz etik dışı öğrenci davranışları nelerdir? Bu davranışlar ne gibi sonuçlar doğurmaktadır?

4-Eğitim ortamındaki etik dışı davranışları azaltmak için neler yapılmalıdır?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Soru formları katılımcılara elektronik posta yoluyla iletilmiş ve aynı şekilde elektronik posta yoluyla toplanmıştır. Gizliliği koruyabilmek amacıyla öğretmen adaylarından elde edilen veriler öncelikle Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde kodlanmıştır. Sonrasında kodlanan veriler betimsel analize tabi tutularak incelenmiştir. Betimsel analizde ulaşılan veriler, daha önce belirlenmiş kategorilere göre yorumlanır. Analizler araştırma sorularına göre sınıflandırılabilir. Bu analiz çeşidinde, veri kaynaklarından alıntılar yapmak, araştırmanın güvenilirliği bakımından faydalıdır. Bu sayede çarpıcı görüşlerin de yansıtılması da sağlanmış olur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmanın güvenilirliği için de veriler, nitel araştırma alanında tecrübeli bir araştırmacı tarafından da kodlanması istenmiş ve araştırmacılar tarafından elde edilen sonuçlarla karşılaştırılarak tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. Farklı kodlamalar üzerinde tartışarak görüş birliğine varılmış ve nihai kodlarda karar kılınmıştır. İki araştırmacı tarafından yapılan uyum indeksi hesabına göre analiz uyum oranı [395/404]: %97,77 bulunmuştur. Araştırmanın bu güvenilirlik aşamasında Miles & Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü [Anlaşılan madde sayısı/Anlaşılan ve anlaşılmayan madde sayı toplamı] kullanılmıştır. İki araştırmacının üzerinde anlaştığı son yapılan uyum hesabı oranı ise %90'ın üzerinde olmalıdır (Miles ve Huberman, 1994).

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada araştırma etiği ilkeleri gözetilmiş olup gerekli etik kurul izinleri alınmıştır. Etik kurul izni kapsamında; Kastamonu Üniversitesi sosyal ve beşerî bilimler araştırma ve yayın etik kurulundan 25.12.2020 tarihli 57 sayılı belge alınmıştır. Ayrıca çalışmada araştırma ve yayın etiğine uygun davranılmıştır.

BULGULAR

“Öğretmen adayları etiği nasıl tanımlamaktadır?” şeklinde ifade edilen araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda katılımcılara “Etiği nasıl tanımlarsınız?” sorusunu cevaplamaları istenmiş ve verilen cevaplar doğrultusunda oluşturulan frekans analizi sonuçlarına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2.

Öğretmen adaylarının etik tanımlamaları

Kategori	Tanım	n
Ahlaki Değerler	Doğru davranışlarda bulunmak	16
	Doğru ve yanlış sorgular	9
	Doğru insan olmak	9
	Ahlaktır	6
	Karakterli olmak	3
	Değerlere önem vermek	3
	Ahlak yasasıdır	2
	Ahlak felsefesidir	2
	Kültürüne uygun davranmak	1
	Başkasının hakkına girmemek	1
Normatif Tanımlar	İyi ve doğruya ulaşabilmek için geliştirilebilen toplumsal kurallar	3
	Düzenin bozulmaması için bireyleri sınırlayan davranışlar bütünüdür	2
	Bireylere yol gösteren ilke ve değerleri inceler	2

Tablo 2’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan her iki öğrenciden birisi etik için, doğru davranışlarda bulunmak cevabını vermiştir. Sonrasında 9 öğrenci etik için, doğru ve yanlış sorgulamak olduğunu, 8 öğrenci de doğru insan olmak demiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu etğin tanımı için olumlu ahlaki davranışlar olarak değerlendirmiştir. Bunun yanı sıra iyi ve doğruya ulaşabilmek için geliştirilen toplumsal kurallar ve düzenin bozulmaması için bireyleri sınırlayan davranışlar bütünüdür şeklinde normatif tanımlamalar yapan öğrenciler de olmuştur.

Ahlaki değerler

Ö4: “*Etik, bence doğru davranışlarda bulunmak yanlış davranışlardan kaçınmaktır. Başkalarının hakkına girmemek başkasının canını yakmamaktır.*”

Ö5: “*Etik, doğru davranışlarda bulunmak doğru bir insan olmak ve değerlere önem vermektir.*”

Ö9: “*Etik, davranışın doğru ya da yanlış oluşunu sorgulamamızı sağlayan ve doğru davranışlara yönelten şeydir.*”

Ö16: “*Etik herkesin de bildiği gibi ahlaktır. Eğitimde öğretimdeki etikten bahsedecek olursak o da benim için meslek ahlakıdır.*”

Normatif tanımlar

Ö8: “*Etik gerek iş hayatında gerek özel hayatta, gerek okulda kısacası her alanda hangi eylemin yapılması gerektiğini, hangisinin iyi olduğunu insan ilişkilerini baz alarak değerlendiren ahlak kurallarıdır.*”

Ö29: “*Toplumun tamamının veya genelinin ulaşabileceği en yüksek mutluluk seviyesine ulaşması için geliştirilmiş toplumsal davranış kurallarıdır.*”

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda öğretmen adaylarına “Eğitim-öğretim ortamınızdaki etik davranışlara örnekler verebilir misiniz?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmen adaylarının etik davranışlara verdikleri örnekler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Öğretmen adaylarının eğitim alanında etik davranış örnekleri

Kategori	Tanım	n
Ahlaki Davranışlar	Saygılı olmak	13
	Tarafsız olmak	11
	Sorumluluklarını yerine getirmek	7
	Dürüst olmak	6
	Kibar ve nazik olmak	5
	Kopya çekmemek	4
	Dersin düzenini bozmamak	2
	Okul eşyalarına zarar vermemek	2
	Empati kurmak	2
Mesleki Davranışlar	Öğretmenin adil olması	9
	Öğretmenlik mesleğini iyi yapmak	8
	Meslektaşları aleyhinde uygunsuz davranışlar sergilemek	2

Öğretmen adayları etik davranışlara örnek olarak en çok, saygılı olmak, tarafsız olmak ve eğitimcilerin sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği şeklinde ahlaki davranışların yanı sıra, adil olmak ve mesleğini iyi yapmak gibi mesleki davranışlara da örnek olarak sunmuşlardır.

Ahlaki davranışlar

Ö9: “Öğrenci olarak belli sorumluluklarının olduğunun bilincinde olarak bunlara uygun bir davranış şeklinde bulunmak.”

Ö23: “Dürüst olmak, nezaket kurallarına uymak, sevgi ve saygı kuralları içerisinde davranmak.”

Mesleki davranışlar

Ö12: “Öğrencilere eşit davranmak, saygılı olmak, adil olmak, mesleğini layığıyla yapmak, düzenli sınıfta ortamı oluşturmak”

Ö28: “Öğretmen öğrencilerine karşı adaletli ve eşit olmalı benim eğitim sürecimde öyle oldu. Öğrenciler arasında tarafsız olmalı.”

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmen adaylarının gözlemledikleri öğretim elemanlarına karşı yapılan etik dışı davranışlar nelerdir?” olan araştırma sorusuna yönelik bulgular Tablo 4’te şu şekilde özetlenmiştir;

Tablo 4.

Öğretim elemanlarına yapılan etik dışı davranışlar

Kategori	Tanım	n
Ahlaki olmayan davranışlar	Saygısızlık yapmak	15
	Hakaret etmek	5
	Yalan söylemek	3
	Sözünü kesmek	3
	Eşyasını izinsiz almak, zarar vermek	3
	Dedikodusunu yapmak	2
	Çıkarı için yakınlık göstermek	2

Akademik etiğe aykırı davranışlar	Dersin işlenişini bozmak	8
	Dersi önemsememek	7
	Kopya çekmek	5
	Verilen ödevlerin gereğini yapmamak	3
	Derse geç girmek	3
	Sınav sonuçları hakkında uygunsuz isteklerde bulunmak	2

Tablo 4 incelendiğinde öğretim elemanlarına yapılan etik dışı davranışlara ilişkin öğrencilerin verdiği cevapların çoğunluğunun saygısızlık yapmak ve hakaret etmek gibi ahlaki olmayan davranışlar olduğu ve bu davranışların yanı sıra dersin işlenişini bozmak, dersi önemsememek ve kopya çekmek gibi akademik etiğe aykırı davranışların da sergilendiği belirlenmiştir.

Ahlaki olmayan davranışlar

Ö11: “Saygısız olmak, yalan söylemek, iyi niyeti suistimal etmek, hocayı küçük düşürmek”

Ö21: “Öğretim elemanlarına karşı kötü sözler, hakaretler kullanılıyor. Yapılmasını istedikleri konularda öğrenciler karşı çıkıyor.”

Akademik etiğe aykırı davranışlar

Ö18: “Sınavlarda kopya çekmek, uzaktan eğitim döneminde ödevlerini başkasına yaptırmak, dersleri takip etmemek.”

Ö31: “Derslere geç gelmek, öğretmenin sözünü kesmek, derste telefonla ilgilenmek, derste sakız çiğnemek öğrencilerin öğretim elemanlarına karşı yaptığı etik dışı davranışlardır.”

Araştırmanın ikinci alt problemine ek olarak öğretim elemanlarına karşı yapılan etik dışı davranışların sonucunda ne gibi sonuçlar doğacağına yönelik katılımcı görüşleri Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5.

Öğretim elemanlarına yapılan etik dışı davranışların sonuçları

Kategori	Tanım	n
Ahlaki Sonuçlar	Öğrenci zarar görebilir	6
	Öğrenciye güven kalmaz	4
	Öğrenci toplum tarafından dışlanabilir	3
	Öğretim elemanının psikolojisi, motivasyonu bozulur	3
	Öğretim elemanının karakteri zedelenebilir	3
	Öğretim elemanı adil davranmayabilir	3
	İletişimi bozar	2
Akademik Sonuçlar	Öğrenci ceza alabilir	6
	Öğretim ortamı olumsuz etkilenir	6
	Öğretim elemanının mesleğini yapmasına engel olur	1

Öğretim elemanlarına yapılan etik dışı davranışlar sonucunda ortaya çıkacak durumları öğretmen adayları, çoğunlukla öğrencinin zarar görebileceği ve öğrencinin güvenilmez birisi olarak görülebileceği gibi ahlaki sonuçlarının olabileceğinin yanı sıra öğretim ortamının bozulacağı ve öğrencinin ceza alabileceği yönünde akademik sonuçlarının da olabileceğini belirtmişlerdir.

Ahlaki sonuçlar

Ö7: “Bu ve bunun gibi etik dışı davranışlar öğrenciyi hem eğitim hayatında hem de normal yaşantısında kötü etkileyecektir. Bunun yanı sıra öğrenci her zaman hor görülüp saygı görmeyen ve özgüveni düşük bir bireye dönüşür. Bu bireyler toplum içinde ya da dışında dışlanıp sevilmeceklerdir.”

Ö18: “Öğretim görevlimizin motivasyonu da bu durumdan olumsuz etkileniyordu.”

Akademik sonuçlar

Ö27: “... bunların sonuçları olarak öğretmenin sınıf içerisinde öğrencilere belirli cezalar vermesi ve okul yönetiminin de cezalar vermesi ile sonuçlanır.”

Ö32: “... öğretmen bu durumdan rahatsız olarak sürekli arkadaşımızı uyarmak zorunda kalıyordu. Dersimiz sürekli bölünüyordu. Bu durumdan öğretmenimiz kadar bizde rahatsız oluyorduk. Öğrenme sürecimiz sürekli kesiliyor, derse olan ilgi ve alakamız azalıyordu.”

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmen adaylarının gözlemledikleri öğrencilerin birbirlerine karşı yaptığı etik dışı davranışlar nelerdir?” olan araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6.

Öğrencilerin birbirine yaptığı etik dışı davranışlar

Kategori	Tanım	n
Ahlaki olmayan davranışlar	Hakaret etmek	10
	Aşağılamak	8
	Dalga geçmek	8
	Şiddet uygulamak	7
	Saygısızlık yapmak	6
	Yalan söylemek	6
	Bencillik etmek	6
	Dedikodu yapmak	5
	Sözünü kesmek	4
	Malına zarar vermek	3
	Madde kullanımına teşvik etmek	2
	Yemekhane ve kantinde sıraya uymamak	1
	Akademik etiğe aykırı davranışlar	Arkadaşının dersi dinlemesine engel olmak
Kopya çekmek ve çekmeye teşvik etmek		2
Grup etkinliklerinde sorumluluğunu yerine getirmemek		1

Öğrencilerin birbirine uyguladığı etik dışı davranışlarda, öğrencilerin birbirlerine uygunsuz davranışlarda bulduklarına yönelik pek çok konuya rastlanılmıştır. Öğrencilerin birbirine gösterdiği etik dışı davranışların en çok hakaret etmek, aşağılamak ve şiddet uygulamak gibi ahlaki olmayan davranışlar olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra arkadaşının dersi dinlemesine engel olmak ve kopya çekmek gibi akademik etiğe aykırı davranışlara yer verilmiştir.

Ahlaki olmayan davranışlar

Ö2: “Fiziksel görünüş ile dalga geçilmesi, saygısızlık yapılması gibi davranışları etrafımda görmek bulunmaktayım.”

Ö7: “Öğrenciler sorunlarını sakince konuşup anlaşmak yerine bağırıp, hakaret ederek çözmeye çalışması, birbirlerinin kusurlarını araştırmaları, Maddi durumu yetersiz arkadaşlarını rezil edecek küçümseyecek davranışlarda bulunmaları”

Ö22: “Kantin sırasında veya yemekhane sırasında arkadan gelip en öne geçmek örnek olarak verilebilir.”

Akademik etiğe aykırı davranışlar

Ö13: “Örneğin; sınav esnasında hem kendisi hem de arkadaşını kopya çekmeye teşvik etmesi ya da zorlaması, aynı şekilde bir öğretim elemanına karşı saygı ve nezaket boyutunu aşacak davranışlar sergilemesi için çevresindeki arkadaşlarını teşvik etmesi, arkadaşını sağlığı etkileyen madde kullanımına teşvik etmesi gibi davranışlar”

Ö17: “Öğrenciler, grup ödevlerinde bazıları görev almaz. Diğer üyeler ödevi yapar, fakat aynı notu alırlar. Bu etik dışı davranıştır.”

Araştırmanın üçüncü alt problemine ek olarak katılımcılara “öğrencilerin birbirine sergilediği etik dışı davranışlar ne gibi sonuçlar doğurmaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplara ait bulgulara Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7.

Diğer öğrencilere yapılan etik dışı davranışların sonuçları

Kategori	Tanım	Frekans(f)
Ahlaki Sonuçlar	Arkadaşlığı zarar görür	7
	Çevresi azalır, dışlanır	7
	Kavgı çıkar	5
	İletişim sorunları oluşur	5
	Bir başka etik dışı davranışı tetikler	3
	Kendini kötü hisseder	3
	İnsanlar birbirine güvenemez	3
	Kişi özgüvenini kaybeder	3
	Çevresine olumsuz tutum geliştirir	2
Akademik Sonuçlar	Ceza alır	3
	Okuldan soğur	2
	Sınıf düzeni bozulur	2
	Fikir özgürlüğüne engel olur	2

Öğrencilerin birbirine uyguladığı etik dışı davranışların, istenilmeyen pek çok sonucu olduğu öğretmen adayları tarafından belirtilmiştir. Bunlar en çok arkadaşlıklarının zarar göreceği, çevresi tarafından dışlanacağı, iletişim sorunlarına neden olacağı şeklindedir. Bunun yanı sıra katılımcılar, üniversite öğrencilerinin arkadaşlarına etik dışı davranış sergilemelerinin sonucu olarak ceza almak ve okuldan soğumak gibi akademik olarak istenmeyen sonuçları olabileceğini belirtmişlerdir.

Ahlaki sonuçlar

Ö1: “Bu davranışların sonucunda ikili ilişkileri zarar görecektir ve çevresindeki insan sayısı azalabilir.”

Ö8: “Öğrencinin içine kapanmasına öz güvenini kaybetmesine travma yaşamasına yol açabilir. Bunların da etkileri ömür boyu sürebilir. Etik dışı davranış gösterilen öğrenci de başkalarına etik dışı davranabilir.”

Ö30: “Bu davranışlar, sözlü münakaşanın dışına çıkarak fiziksel kavgalara dönüşebilir. Öğrencileri duygusal olarak kötü yerlere çekebilir. Öğrencilerin özgüvenlerini olumsuz etkileyebilir. Öğrencilerin birbirleri dışındaki hayatlarında sergiledikleri davranışları da olumsuz yönde etkileyebilir.”

Akademik sonuçlar

Ö12: “Öğrenciler arasında gruplaşmalar olur. Arkadaş ilişkileri bozulur sınıf düzeni bozulur.”

Ö28: “Öğrenciler bu davranışları sonucunda ceza alabilir. Bunun sonucunda öğrenci okuldan soğur ve arkadaşlarından uzaklaşır.”

“Öğretmen adaylarının etik dışı davranışların azaltılmasına ilişkin önerileri nelerdir?” şeklinde ifade edilen araştırmanın dördüncü alt problemine yönelik katılımcılara “Eğitim ortamındaki etik dışı davranışları azaltmak için neler yapılmalıdır?” sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda Tablo 8’de öğretmen adaylarının etik dışı davranışları azaltmaya yönelik çözüm önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 8.

Etik dışı davranışları azaltma önerileri

Kategori	Tanım	n
Öğrencilere Öneriler	Uzmanlardan seminerler ve dersler alınmalı	10
	Kendisi için yapılmasını istemediğini başkasına yapmamak	4
	Bireyler arası iletişim artırılmalı	3
	Bireyler görev sorumluluklarını bilmeli	2
	Hoşgörülü olmalı	2
Akademisyenlere Öneriler	Ailelerle iş birliği yapmalı	6
	Öğrenci ile birebir görüşerek tavsiye verilmeli	5
	Cezalar ağırlaştırılmalı taviz verilmemeli	4
	Kurallar net olmalı	4
	Tarafsız olmak	4
	Öğretim elemanları örnek olmalı	3
	Adil davranılmalı	3
	Öğrenci ile ilişkiler sevgi saygı çerçevesinde dengeli olmalı	3
	Etik konularda bilgilendirme yapmalı	2
	Etik davranışlar ödüllendirilmeli	1

Tablo 8 incelendiğinde etik dışı davranışları azaltmaya yönelik öğrenci ve akademisyenlere yönelik çeşitli çözüm önerileri sundukları görülmektedir. Katılımcılar üniversite öğrencilerine en çok, uzman seminerleri ve etik dersinin alınması önerisinde bulunmuşlar, akademisyenlere ise en çok etik davranışlar konusunda aileler ile işbirliği yapmaları ve öğrencilerle birebir görüşme ile tavsiye vermeleri gerektiği önerisinde bulunmuşlardır. Bu öneriler doğrultusunda katılımcılar, etik davranışlar konusunda akademisyenlere ödül ve ceza vermekten daha çok iş birliği ve ikna yolunu tercih etmeleri gerektiği üzerinde durmuşlardır.

Öğrencilere öneriler

Ö2: “İnsanların kendilerine yapılmasını istemediği hiçbir davranışı başkalarına yapmamalıdır. Yapıldığında kırmadan açıklanmalı ve etik ile ilgili biz öğretmen adaylarının seçmeli ders alması gerektiği düşünüyorum ya da psikolojik danışman gözetiminde gerçek ve samimi bir ortamda seminerler düzenlenmelidir.”

Ö16: “Bu konuda uzmanların verdiği seminerlere katılmalı ve seçmeli etik dersi tercih edilip alınmalı.”

Akademisyenlere öneriler

Ö4:” Öğrenciler hak ve sorumlulukları hakkında bilgilendirilebilir. Doğru davranışlar ödüllendirilebilir, yanlış davranışlar cezalandırılabilir. Öğretmenin yol gösterici, örnek alınan kişi olması sağlanmalıdır.”

Ö17: “Bence cezalar ağırlaştırılmalıdır. Herkes etik dışı davranış sergilemek istediklerinde cezalardan korkup, geri çekilmelidir. Taviz verilmemelidir.”

Ö31: “Eğitim ortamındaki etik dışı davranışları azaltmak için tarafsız davranılabilir, öğrenciler beklentileri konusunda bilgilendirilebilir, derslere herkesin zamanında gelmesi sağlanabilir, adaletli ve eşit ortamlar sağlanabilir, tehdit ortamı olmadan, not kaygısı olmadan, çıkar gözetmeyen eğitim ortamları oluşturmak etik dışı davranışları azaltabilir.”

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının etik kavramıyla ve etik davranışlarla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmış olan bu çalışmada öğretmen adayları etik kavramını en çok; doğru davranışlarda bulunmak, doğru ve yanlış sorgulamak, doğru insan olmak, değerlere önem vermek, karakterli olmak gibi ahlaki davranışlarla ilişkilendirmişlerdir. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar düzenin korunmasına yönelik kurallar gibi normatif tanımlar yapmışlardır. Bu durumda doğru davranışta bulunmanın, doğru insan olmanın, değerlere önem vermenin ve kurallara uygun olanın öğretmen adayları tarafından etik bulunduğu anlaşılmaktadır. Aybek ve Karataş (2016) tarafından öğretmen adaylarının etik ve mesleki etik ile ilgili görüşlerinin incelenmesi adlı çalışmasında, öğretmen adaylarının etik kavramını daha çok kural, doğruluk, yanlışlık, saygılı olma, ahlak, dürüst olma, evrensellik, mesleki sorumluluk sahibi, vicdan, topluma uygun olma ve adalet kavramları ile ilişkilendirdikleri bulunmuştur. Çalışmanın ilk sorusunun diğer boyutunda ise, etik davranışlara örnek olarak yoğunlukla saygılı, tarafsız, dürüst olmak, kibar ve nazik olmak, sorumluluklarını yerine getirmek, kopya çekmemek, ödevlerini yapmak, dersin düzenini bozmamak, okul eşyalarına zarar vermemek gibi ahlaki davranışlar belirtilmiştir. Mesleki davranışlar olarak da tarafsız, adil olmak, mesleğini iyi yapmak ve güvenli bir eğitim ortamı oluşturmak gibi örnekler vermişlerdir. Bu sonuçlara göre, katılımcıların etiği genel olarak uygun bir şekilde tanımlayabildikleri ve örneklendirebildikleri belirlenmiştir. Çünkü alan yazındaki çalışmalara bakıldığında etik için, ahlaki davranışlarla ilgilenen, iyiyi ve doğruyu gösteren, ahlaklı ve erdemli olmakla ilgilendiği görülmektedir (Cevizci, 2002; Elçi ve Alpan, 2006; Mahony, 2009). Kişilerin; doğruluk, dürüstlük, adalet, onur, özgürlük, tarafsızlık, tutarlılık, vicdan, sorumluluk gibi erdemlere sahip olmaları ve bu değerlere önem vermeleri etik sorunların oluşmaması ya da oluştuğunda çözülebilmesi için katkı sağlaması beklenir.

İkinci araştırma sorusu doğrultusunda, öğretmen adayları, öğretim elemanlarına yapılan etik dışı davranışları; saygısızlık yapmak, hakaret etmek, yalan söylemek, sözünü kesmek ve dedikodusunu yapmak gibi ahlaki olmayan davranış örnekleri vermişlerdir. Aynı zamanda dersin işlenişini bozmak, dersi önemsememek, kopya çekmek, verilen ödevlerin gereğini yapmamak ve derse geç girmek gibi akademik etiğe aykırı davranış örnekleri vermişlerdir. Buna göre öğretmen adaylarının öğretim elemanlarına karşı ilke ve davranış kurallarına uymadıkları ve onlara karşı etik sorumluluklarını yerine getirmediği belirlenmiştir. Araştırmanın bulgusuna benzer olarak Charles (1992) öğretmenlerin karşı karşıya kaldığı istenmeyen öğrenci davranışlarını öğrencilerin, sözel/fiziksel saldırısı, kopya çekme, yalan söyleme, hırsızlık otoriteye baş kaldırma; öğretmenin istediği şeylere itiraz etme, sınıfta saygısızlık; bağırarak konuşma, tuhaf davranışlar, sınıfta gezme, zamanı boşa harcama; verilen görevi yerine getirmeme, dersle ilgilenmeme olarak ifade etmiştir. Gerçek, Güven, Özdamar, Yanpar ve Korkmaz (2011) "Yükseköğretimde Etik İlkeler, Sorumluluklar ve Davranış Kuralları" adlı çalışmalarında, öğretim elemanlarına karşı öğrencilerin, tüm öğretim elemanlarına saygılı davranması gerektiği, akademisyenler hakkında kasıtlı, yanlış ve kötü niyetli ifadelerde bulunmamaları gibi önerilerde bulunmuşlardır. Öğretim elemanlarına yapılan etik dışı davranışlar sonucunda ortaya çıkacak durumları öğretmen adayları, çoğunlukla öğrencinin zarar görebileceği ve öğretim ortamının bozulacağı yönünde açıklamışlardır. Buna göre, kaliteli bir eğitim-öğretim, duyarlı ve ahlaklı bir toplum bir toplum oluşturabilmek için; okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrenci velilerinin ve öğrencilerin etik sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmeleri gerekmektedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusunda ise, öğrencilerin birbirine yaptığı etik dışı davranışların en çok hakaret etmek, aşağılamak, dalga geçmek, şiddet uygulamak, saygısızlık yapmak, yalan söylemek, bencillik etmek olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bu bulgularına göre, öğretmen adaylarının temel etik değerlere uygun davranmadığı görülmektedir. Gerçek, Güven, Özdamar, Yanpar ve Korkmaz (2011) çalışmalarında, öğretmen adaylarının diğer arkadaşlarına karşı davranışlarında ise öğrencilerin, başka öğrencilere karşı tehditkâr davranışta bulunması, sözlü veya fiziksel taciz ya da gözdağı vermesi hiçbir şartta kabul edilemeyeceği, birbirlerine karşı saygılı ve adil davranmaları gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca araştırma

bulgularında öğrencilerin kopya çekmek kopya çekmeye teşvik etmek gibi akademik etiğe aykırı davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Akademik usulsüzlük çoğunlukla olarak kopya çekme olarak bilinmektedir (Harding, Carpenter, Finell & Passow, 2004). Levy ve Rakovski (2006) tarafından yapılan bir araştırmada yüksek düzeydeki akademik usulsüzlük davranışlarını sınav sorularını çalmak, bir başkasının ödevini kendi yapmış gibi sunmak, sınavda bir başka öğrenciden kopya çekmek, bir ödevi kopyalamak ve sınavda başka bir öğrenciye kopya çekmesi için izin vermek oluşturmaktadır. Kopya çekme ve intihal yapmanın, öğrenciler arasında git gide çoğaldığını ve sık görülen bir davranış olduğunu gösteren kanıtlar mevcuttur (Park, 2003).

Bununla birlikte, öğrencilerin birbirine uyguladığı etik dışı davranışların da hem bireysel hem toplumsal hem de eğitim ortamını etkileyen istenilmeyen pek çok sonucu olduğu öğretmen adayları tarafından belirtilmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adayları, öğretim elemanlarına ve öğrencilerin birbirlerine karşı yaptıkları etik dışı davranışların sonuçlarının eğitim ortamlarındaki eğitim kalitesini, motivasyonu, iletişimi, disiplini, güveni, bağlılığı ve tutumu olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Araştırma bulgularını destekler nitelikte Kutlu (2017) etik değerlere uygun olmayan davranışların, saygınlığını kaybetme, güvenilirliğini yitirme, kişisel benliğin zarar görmesi, özsaygının yitirilmesi, mesleğini kaybetme, toplumdan ayırışma ve meslektaşlarıyla ilişkilerin bozulması gibi bireysel, örgütsel bağlılığın zayıflaması, iletişimin zarar görmesi, işbirliğinin zayıflaması gibi kurumsal; ve etik değerlerin önemini yitirmesi, yozlaşmanın kurumsallaştırılması gibi toplumsal boyutta sonuçları söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, etik dışı davranışlar kurumun yaşamın kalitesini, çalışanın motivasyonunu, performansını, bağlılığını ve iş tatminini negatif şekilde etki etmektedir (Özdevecioğlu ve Aksoy, 2005). Öğrencilerine karşı olumlu tutum sergileyen öğretmenler, öğrencilerin akademik başarı ve etik davranışlarını yükselteceklerdir. Bu anlayıştaki öğretmenler öğrencilerin özerklik ve aidiyet, amaç belirleme, anlayış ve güven gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir tutum geliştireceklerdir (Fiske, 2004). Bu temel ihtiyaçları karşılanmadığında, sadece öğrenmeye odaklanıldığında, istenmeyen davranışlar guloşacaktır.

Öğretmen adaylarının etik dışı davranışları azaltmaya yönelik çeşitli önerileri bulunmaktadır. Öğretmen adayları bu önerileri; uzmanlardan seminerler alınmalı, ailelerle iş birliği yapılmalı, öğrenci ile birebir görüşülüp tavsiye verilmeli, cezalar ağırlaştırılmalı taviz verilmemeli, kurallar net olmalı, tarafsız olmak, kendisi için yapılmasını istemediğini başkasına yapmamak, etik dersinin alınması, öğretim elemanları örnek olmalı şeklinde ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları en çok ailelerle iş birliği içinde olunması gerektiğini de vurgulamaktadır. Bu bulgu Aybek ve Karataş (2016)'ın araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Araştırmaya göre, öğretmen adayları etiğin özümsemesini, ailede etik eğitimi verilmesini, işte etik dışı konularda bilgilendirmelerin yapılmasını ve tüm öğretmenlerin öz değerlendirme yaparak kendini değerlendirmesini önermektedirler.

Eğitim bireyleri ve toplumu doğrudan etkilemektedir. Bu açıdan eğitimde etik ile ilgili etik ilkeleri ve davranışların önemi burada ortaya çıkmaktadır. Eğitim süreci planlanırken, bireylerin sahip olması gereken kazanımların maddi ve manevi özellik taşıması önemli olup ahlak ve etiğe, eğitimin tüm basamağında yer vermeye çalışılması gereklidir. Çünkü nitelik sahibi kişilerin yetiştirilmesi, eğitim sürecinin bu biçimde yapılandırılmasıyla mümkün olacaktır. Mercader (2006), üniversitelerdeki eğitimcilerin programlarını hazırlarken veya konuları öğretirken genellikle etik değerleri açıklama, yorumlama veya tartışma gibi bir sorumlulukları üstlenmediklerini belirtmektedir. Öğretmen sadece bilgi vermekle görevli değil, aynı zamanda ahlak değer ve davranışları kazanmış bireyler yetiştirmektedir. Willemse, Lunenberg, ve Korthagen'e (2005) göre ise öğretmen adaylarını yetiştiren eğitimcilerin, önce kendi kişisel değerlerini belirleyip açıkladıktan sonra, öğrencilerinin kendi değerlerini oluşturma ve geliştirmelerini teşvik etmelidirler. Kısaca, nitelikli bir eğitim-öğretim, nitelikli ve sağlıklı bir nesil ve buna bağlı olarak sağlıklı bir toplum oluşturabilmek için; okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrenci velilerinin ve öğrencilerin etik sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmeleri zorunluluk arz etmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

1. Çalışma sonucunda ulaşılan öğretmen adaylarının etik kurallar konusunda önerileri oldukları görülmüştür. Eğitim ortamında etik bir ortamın oluşturulabilmesi için öğrencilerin önerileri de dikkate alınmalıdır.
2. Eğitim kurumlarında öğretmenlik meslek etiğine yönelik uygulamalara önem verilmeli, özendirilmeli ve ödüllendirilmeli; etik dışı davranışlardan sakındırılmalı ve gerekiyorsa yaptırımlar uygulanmalıdır.
3. Eğitim kurumlarında etik ilkeler konusuna önem verildiği açık olarak hissedilmeli ve hissettirilmelidir.
4. Eğitim kurumlarında etik bir ortamın tesisi için eğitici ve yöneticilerin de etik kurallara uyması önemlidir. Özellikle öğrencilere adil ve tarafsız olunduğu hissettirilmelidir.
5. Öğretmen adaylarına etik konusunda sürekli eğitim verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Altinkurt, Y. T. & Yılmaz, K. T. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 113. <https://dergipark.org.tr/pub/maeuefd/issue/19395/205998> (Erişim Tarihi: 03/01/2021)
- Aybek, B. & Karataş, T. (2016). Öğretmen adaylarının etik ve mesleki etik hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 96-108. http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/12.birsel_aybek.pdf (Erişim Tarihi: 03/01/2021)
- Bendik-Keymer, J. (2013): The moral and the ethical: What conscience teaches us about morality. In V. Gluchman (Ed.), *Morality: Reasoning on different approaches* (pp.11-23). Amsterdam: Rodopi.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. istatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum (11. baskı)*. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Campbell, E. (2000). Professional ethics in teaching: towards the development of a code of practice. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 203-222. <https://doi.org/10.1080/03057640050075198>
- Charles, C.M. (1992). *Building classroom discipline: From models to practice*. London: Longman.
- Coşkun, N. (2016). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin ve öğretim elemanlarının öğretmenlik meslek etiği değerlerine ilişkin görüşleri: Mesleki etik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Doğaner, S. & Özbek, O. (2019). Beden eğitimi öğretmen adaylarının mesleki etik ilkelere ve öğretmenliğe yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri. *Spormetre, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 197-208. <https://doi.org/10.33689/spormetre.526089>
- Elçi, M. & Alpan, L. (2006). Etik iklimin örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkileri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), 141-170. <https://dergipark.org.tr/pub/huniibf/issue/7876/103489> (Erişim Tarihi: 06/01/2021)
- Fiske, S. (2004). *Social beings*. New York: Wiley.
- Gençoğlu, M. (2015). *Öğretim elemanlarının akademik etik kapsamındaki davranışlara ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri*. GİRNE: Yüksek Lisans Tezi.
- Gerçek, H., Güven, M. H., Özdamar, Ş. O., Yanpar-Yelken, T. ve Korkmaz, T. (2011). Yükseköğretim kurumlarında etik ilkeler, sorumluluklar ve davranış kuralları. *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 80-88. DOI:10.5961/jhes.2011.013
- Gözütok, F. D. (1999). Öğretmenlerin etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1), 83-99. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000021
- Gündüz, Y. & Coşkun, S. Z. (2011). İlköğretim öğrencilerinin öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeyine ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 95-110. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRNek56STJOZz09> (Erişim Tarihi: 03/01/2021)
- Gündüz, Y. & Coşkun, S. Z. (2012). Öğrenci algısına göre öğretmen etik değerler ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 111-131. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59493/855096> (Erişim Tarihi: 11/02/2021)
- Harding, T. S., Carpenter, D. D., Finelli, C. J. & Passow, H. J. (2004). Does academic dishonesty relate to unethical behavior in professional practice? An exploratory study. *Science and Engineering Ethics*, 10, 311-324.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde Etik*. (çev. S.K. Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (24. baskı). Ankara: Nobel Yayınevi
- Karataş, A. (2013). İlköğretim öğretmen adayları için meslek etiğinin önemi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28), 304- 318. <https://dergipark.org.tr/pub/marucog/issue/475/3935> (Erişim Tarihi: 07/01/2021)
- Karataş, S., Caner, M., Kahyaolu, R. & Kahya, S. (2019). Öğretmen adaylarının gözünden etik öğretmen ve öğretmenlik meslek etiği dersi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 29-49. <https://dergipark.org.tr/pub/enad/issue/43049/521315> (Erişim Tarihi: 03/02/2021)
- Keser, S., Kocabaş, İ. & Yirci, R., (2013). The ethical perceptions of elementary school teachers in the triple perspective of classification of ethics, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 4(3), 1-16. <https://dergipark.org.tr/pub/tojqi/issue/21400/229393?publisher=tojqi%3B> (Erişim Tarihi: 22/01/2021)
- Kutlu, H. A. (2017). *Meslek etiği*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. s.37.
- Levy, S. E. & Rakovski, C. C. (2006). Academic dishonesty: a zero tolerance professor and student registration choices. *Research in Higher Education*, 47(6), 735-754.
- Mahony, P. (2009). Should 'ought' be taught? *Teaching and Teacher Education*, 25(7), 983-989. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.04.006>
- Maxwell, B. (2017). Codes of professional conduct and ethics education for future teachers. *Philosophical Inquiry in Education*, 24(4), 323-347.

- Maxwell, B., & Schwimmer, M. (2016). Professional ethics education for future teachers: A narrative review of the scholarly writings. *Journal of Moral Education*, 45(3), 354–371.
- Mercader, V. (2006). Study of the ethical values of college students . *University of South Florida. Graduate Theses and Dissertations*.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. London: Sage Publications.
- Özdevecioğlu, M. & Aksoy, M. S. (2005). Organizasyonlarda sabotaj türleri, amaçları, hedefleri ve yönetimi, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 95-109. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1067.pdf> (Erişim Tarihi: 09/01/2021)
- Öztürk, Ş. (2010). Okul öncesi öğretmenlerinin etik ilkelerle ilgili görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(1), 365. <https://docplayer.biz.tr/9057085-Okul-oncesi-ogretmenlerinin-etik-ilkelerle-igili-gorusleri.html> (Erişim Tarihi: 11/01/2021)
- Park, C. (2003). In other (people's) words: Plagiarism by university students-literature and lessons. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 28(5), 471-488.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışa yönelten faktörlere ilişkin algılamaları. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 95-119. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziticaretturizm/issue/49900/639594> (Erişim Tarihi: 24/01/2021)
- Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş* (Çev.: V. Atayman), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Seghedin, E. (2014). From the teachers professional ethics to the personal professional responsibility. *Acta Didactica Napocensia* (7)4, 13-22.
- Strike, K. (1990). Teaching ethics to teachers: What the curriculum should be about. *Teaching and Teacher Education*, 6(1), 47–53.
- Şahin, B. (2011). *Seyahat acentalarının pazarlama faaliyetlerinde etik karar verme süreci: İstanbul örneği*. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- TDK (2014). Türk dil kurumu Etik. <https://www.tdk.gov.tr/2014/>
- Uzun, E. M. & Elma, C. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki etik ikilemleri çözümleme biçimleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 279-287. <http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/29z.uzun.pdf> (Erişim Tarihi: 04/01/2021)
- Walters, S., Heilbronn, R. & Daly, C. (2017): Ethics education in initial teacher education: pre-service provision in England. *Professional Development in Education*, (44)3. 385-396. DOI:10.1080/19415257.2017.1318773.
- Warnick, B. R., & Silverman, S. K. (2011). A framework for professional ethics courses in teacher education. *Journal of Teacher Education*, 62(3) 273–28
- Willemsse, M., Lunenberg, M. and Korthagen, F. (2005). Values in education: a challenge for teacher educators. *Teaching and Teacher Education*, 21(2), 205–217.
- Willis, D. G., Sullivan-Bolyai, S., Knafl, K. & Cohen, M. Z. (2016). Distinguishing features and similarities between descriptive phenomenological and qualitative description research. *Western Journal of Nursing Research*, 38(9), 1185-1204. doi: 10.1177/0193945916645499
- Yaman, E., Çetinkaya Mermer, E. & Mutlugil, S. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri: nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 93-108. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRFMk16SXdNQT09> (Erişim Tarihi: 04/01/2021)
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, Seçkin Yayıncılık
- Yıldız, G. (2010). Muhasebe mesleğinde meslek etiği ve Kayseri il merkezinde bir uygulama, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36, 155-178. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesuibd/issue/5893/78006> (Erişim Tarihi: 04/01/2021)
- Yılmaz, E. (2006). *Okullardaki örgütsel güven düzeyinin okul yöneticilerinin etik liderlik özellikleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yost, D. S. (1997). The moral dimension of teaching and preservice. *Journal Of Teacher Education*, 48(4), 281-293. <https://doi.org/10.1177%2F0022487197048004006>